

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Turkové a soudců JUDr. Dagmar Nygrínové a JUDr. Petra Průchy v právní věci žalobkyně: **A. K.**, zast. JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem, se sídlem Praha 9, Bryksova 939/37, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Praha 5, Křížová 25, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě, ze dne 26. 8. 2004, č. j. 18 Cad 25/2004 – 13,

t a k t o :

I. Kasační stížnost **s e z a m í t á .**

II. Žádnému z účastníků **s e n e p ř i z n á v á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

Žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) včas podanou kasační stížností brojí proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 26. 8. 2004, č. j. 18 Cad 25/2004 – 13. Označeným rozsudkem byla zamítnuta žaloba stěžovatelky, kterou se domáhala zrušení rozhodnutí žalované ze dne 22. 1. 2004, č. j. X.

Tímto rozhodnutím žalované byla zamítnuta žádost stěžovatelky ze dne 27. 6. 2003 o vyplacení příplatku k důchodu podle ustanovení § 25 odst. 7 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudní rehabilitaci“), který náležel jejímu zemřelému manželovi za období od 1. 7. 1990 do 23. 2. 1994. Předmětnou žádost zamítla žalovaná podle ustanovení § 63 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“). V odůvodnění tohoto rozhodnutí žalovaná uvedla, že stěžovatelka podáním

ze dne 27. 6. 2003 uplatnila žádost o úpravu dávky vdovského důchodu podle ustanovení § 25 odst. 8 zákona o soudní rehabilitaci, jakož i žádost o úpravu důchodu jejího zemřelého manžela v době od 1. 7. 1990 do 23. 2. 1994 podle ustanovení § 25 odst. 7 téhož zákona. Pokud jde o úpravu dávky vdovského důchodu, o té rozhodla žalovaná rozhodnutím ze dne 19. 9. 2003, kterým požadavku stěžovatelky vyhověla. Požadavku stěžovatelky o úpravu důchodové dávky jejího zemřelého manžela za dobu od 1. 7. 1990 do dne jeho úmrtí, tj. do 23. 2. 1994, žalovaná vyhovět nemohla, neboť žádost o úpravu dávky nebyla uplatněna ještě za života manžela stěžovatelky. Své rozhodnutí žalovaná opřela o ustanovení § 63 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění. Protože podmínky procesního nástupnictví stanovené v tomto zákonném ustanovení splněny nebyly, nezbylo, než v tomto směru žádost stěžovatelky zamítnout.

Proti tomuto rozhodnutí žalované podala stěžovatelka včasnou žalobu, ve které zejména namítala, že v předmětné věci je třeba postupovat podle oddílu šestého zákona o soudní rehabilitaci a nikoliv dle ustanovení § 63 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění, přičemž uvedla, že manžel navíc zemřel před účinností zákona o důchodovém pojištění. K tomuto dále doplnila, že právo žádat odškodnění přešlo po smrti manžela v souladu s ustanovením § 26 zákona o soudní rehabilitaci na dědice, kterým je v souzené věci stěžovatelka, přičemž odeprání dědického nároku je v rozporu s čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Krajský soud v Ostravě následně žalobu zamítl. V odůvodnění rozsudku ve vztahu k souzené věci zejména uvedl, že ať již v případě aplikace relevantních ustanovení zákona o soudní rehabilitaci, či aplikace relevantních ustanovení zákona o důchodovém pojištění, je vždy třeba, aby o přiznání příplatku k důchodu požádal toliko oprávněný (poškozený), kterým byl manžel stěžovatelky a nikoliv dědici po jeho smrti. Z důvodu, že tak manžel stěžovatelky za svého života neučinil, nelze žádnému dědici, tedy ani stěžovateli, podle Krajského soudu v Ostravě, příplatek k důchodu přiznat. Krajský soud v Ostravě tak přisvědčil žalované a žalobu jako nedůvodnou zamítl.

Z označené kasační stížnosti, která byla na výzvu Krajského soudu v Ostravě doplněna, vyplynulo, že stěžovatelka kasační stížností namítá důvod vymezený v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „s. ř. s.“), tedy nesprávné právní posouzení věci, které dovozuje z aplikace ustanovení § 63 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění, namísto aplikace ustanovení šestého oddílu zákona o soudní rehabilitaci. K tomuto zejména uvedla, že právo žádat odškodnění přešlo po smrti manžela stěžovatelky podle § 26 zákona o soudní rehabilitaci na stěžovatelku. Stejně tak doplnila, že přeplatku se domáhá toliko za období od 1. 7. 1990 do 23. 2. 1994, tedy do manželovy smrti. Odeprání dědického nároku stěžovatelka pokládá za postup v rozporu s čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

S ohledem na uvedené stěžovatelka navrhovala, aby Nejvyšší správní soud kasační stížností napadený rozsudek Krajského soudu v Ostravě zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. Požádala o přiznání náhrady nákladů řízení.

Žalovaná podala na výzvu soudu stručné vyjádření, ve kterém uvedla, že souhlasí s rozsudkem Krajského soudu v Ostravě a nepodává proto vyjádření ke kasační stížnosti.

Z obsahu příslušného správního a soudního spisu Nejvyšší správní soud především zjistil následující skutečnosti:

Manžel stěžovatelky, pan L. K., byl od 4. 2. 1952 do 7. 5. 1953 neoprávněně vězněn; usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 14. 11. 1990, č. j. 1 Rt 201/90 byl plně rehabilitován. Dne 23. 2. 1994 manžel stěžovatelky zemřel.

Nejvyšší správní soud ze spisového materiálu dále zjistil, že stěžovatelka prostřednictvím svého zástupce dne 27. 6. 2003 požádala o doplacení příplatku k důchodu dle § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci, a to od 1. 7. 1990 do 23. 2. 1994, a současně dle odst. 8 citovaného ustanovení o doplacení příplatku k důchodu, a to od 24. 2. 1994.

Česká správa sociálního zabezpečení nárok dle § 25 odst. 8 zákona o soudní rehabilitaci uznala a vdovský důchod stěžovatelky zvýšila o částku 135 Kč měsíčně.

V případě druhého příplatku, tedy příplatku dle § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci, Česká správa sociálního zabezpečení postupovala tak, že žádost o příplatek rozhodnutím ze dne 22. 1. 2004, č. j. X zamítla. Z odůvodnění tohoto rozhodnutí zejména vyplynulo, že podmínkou vyplacení příplatku je, a to v souladu s ustanovením § 63 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění, podání žádosti o takový příplatek oprávněným, což se však v souzené věci nestalo, neb žádost podala až manželka oprávněného, tedy stěžovatelka.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek Krajského soudu v Ostravě v rozsahu kasační stížnosti a v rámci uplatněných stížnostních důvodů (§ 109 odst. 2 a 3 s. ř. s.) a dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná.

Nejvyšší správní soud nejprve posoudil formální náležitosti kasační stížnosti a konstatoval, že kasační stížnost je podána včas, jde o rozhodnutí, proti němuž je kasační stížnost přípustná a stěžovatelka je zastoupena advokátem.

Nejvyšší správní soud dále konstatuje, že stěžovatelka namítá důvod kasační stížnosti obsažený v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., neboť namítá, že v předcházejícím řízení došlo k nezákonnosti spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem.

Ze shora uvedené rekapitulace je navíc patrné, že mezi účastníky řízení není sporu o skutkových okolnostech věci, nýbrž toliko o jejím právním posouzení.

Nejvyšší správní soud proto nejprve vyložil předmětná ustanovení relevantních zákonů.

Ustanovení § 63 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění ve znění účinném ke dni vydání rozhodnutí stanovilo, že zemřel-li oprávněný po uplatnění nároku na dávku důchodového pojištění, vstupují do dalšího řízení o dávce a nabývají nároku na částky splatné do dne smrti oprávněného postupně manželka (manžel), děti a rodiče, jestliže žili s oprávněným v době jeho smrti v domácnosti. Podmínka žití v domácnosti nemusí být splněna u dětí, které mají nárok na sirotčí důchod po zemřelém.

Uvedené ustanovení § 63 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění je přitom i podle Nejvyššího správního soudu třeba vykládat v souladu s doslovným zněním zákona, který říká, že *zemřel-li oprávněný po uplatnění nároku, vstupují do dalšího řízení manželka (manžel), děti a rodiče, jestliže žili s oprávněným v době jeho smrti v domácnosti*, tedy tak, že manželka (manžel), děti a rodiče, jestliže žili s oprávněným v době jeho smrti

v domácnosti, mohou vstoupit do řízení, avšak jen tehdy pokud oprávněný takový nárok uplatnil. Jinými slovy o nárok musel za svého života požádat oprávněný (v souzené věci manžel stěžovatelky). Nepožádal-li o nárok oprávněný za svého života, nelze takový nárok uvedeným osobám přiznat.

Jak vyplývá z obsahu správního spisu, v souzené věci bylo jednoznačně prokázáno, ostatně strany to ani nezpochybňují, že oprávněný, manžel stěžovatelky nárok za svého života neuplatnil a nemohou o něj tedy usilovat osoby výše uvedené, tedy ani manželka oprávněného, stěžovatelka.

Relevantní ustanovení oddílu šestého zákona o soudní rehabilitaci, tedy ustanovení § 24 odst. 1 stanovilo, že při uplatňování nároků podle § 26 a 27 se postupuje podle zákona č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem, přičemž podle odst. 2 je nárok třeba uplatnit u soudu ve lhůtě tří roků od právní moci zprošťujícího rozhodnutí nebo rozhodnutí odsuzujícího k mírnějšímu trestu a nebo rozhodnutí, kterým bylo trestní stíhání zastaveno; jinak nárok zaniká.

Druhé relevantní ustanovení oddílu šestého zákona o soudní rehabilitaci, tedy ustanovení § 25 odst. 7, stanovilo, že poškozený může žádat, aby mu byly místo nároků vyplývajících z ustanovení předchozích odstavců poskytnuty měsíční příplatky k důchodu v částce: a) 20 Kč za každý měsíc vazby a výkonu trestu odnětí svobody, ve kterém poškozený konal práce za zvlášť obtížných pracovních podmínek, které by odůvodňovaly jejich posuzování jako zaměstnání I. nebo II. pracovní kategorie, b) 15 Kč za každý měsíc vazby a výkonu trestu odnětí svobody v ostatních případech. Příplatek k důchodu se poskytuje ode dne 1. 7. 1990, byl-li poškozený k tomuto dni poživitelem důchodu. Stane-li se poškozený poživitelem důchodu po tomto dni, poskytuje se příplatek k důchodu od přiznání důchodu. Příplatek k důchodu se vyplácí jen do výše, která spolu s důchodem nepřevyšuje nejvyšší výměru starobního důchodu stanovenou zvláštním předpisem.

Konečně poslední relevantní ustanovení oddílu šestého zákona o soudní rehabilitaci, tedy ustanovení § 26 stanovilo, že právo žádat odškodnění přechází na dědice poškozeného, pokud jsou jimi děti, manžel, rodiče, a není-li jich, sourozenci, s výjimkou nároků, které podle občanského zákoníku zanikají smrtí poškozeného.

Z výše uvedených ustanovení vyplývá, že předmětný nárok poškozeného musí uplatnit nejen osoba oprávněná (poškozený sám, příp. v zastoupení), ale musí jej uplatnit především řádně a včas. Za včasý se podle výše uvedeného považuje nárok uplatněný ve lhůtě tří roků od právní moci zprošťujícího rozhodnutí nebo rozhodnutí odsuzujícího k mírnějšímu trestu a nebo rozhodnutí, kterým bylo trestní stíhání zastaveno.

Jak je z výše uvedeného patrné, poškozený nárok za svého života neuplatnil, ač k tomu měl tříletou lhůtu od právní moci rozhodnutí o rehabilitaci. Manžel stěžovatelky byl totiž, jak vyplynulo ze správního spisu, rehabilitován usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 14. 11. 1990, č. j. 1 Rt 201/90, přičemž toto usnesení nabylo právní moci dne 17. 1. 1991, a nárok tak bylo třeba uplatnit do 17. 1. 1994. Ustanovení § 26 zákona o soudní rehabilitaci, které řeší přechod nároků na dědice, je třeba podle názoru Nejvyššího správního soudu v otázce nároku poškozeného nutno vykládat nejen ve spojení s občanským zákoníkem, ale stejně tak ve spojení s ustanovením § 24 odst. 2 téhož zákona a rovněž

i ve spojení s ustanovením § 63 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění (jakožto obecné úpravy důchodového pojištění). Přechod se může týkat jen takového nároku, který je zachován, resp. který trvá. Použití ustanovení § 26 zákona o soudní rehabilitaci by podle názoru Nejvyššího správního soudu v dané věci přicházelo v úvahu jen v případě, kdyby zemřelý manžel stěžovatelky podal ještě za svého života, a to současně ve lhůtě tří roků od právní moci zprošťujícího rozhodnutí, sám (příp. v zastoupení) žádost o příplatek ke svému starobnímu důchodu. Zemřelý manžel stěžovatelky tak neučinil a proto nemohl tento nárok přejít na stěžovatelku jako dědičku poškozeného. K výkladu tohoto ustanovení je třeba odkázat i na dosavadní judikaturu, a to např. na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2000, č. j. 25 Cdo 1659/98, ve kterém je uvedeno, že *právo žádat odškodnění, obsažené v § 26 zákona č. 119/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů, se nedědí; nárok na odškodnění náležející osobě uvedené v tomto ustanovení, která řádně a včas právo na odškodnění uplatnila, přechází na dědice.*

Námitkám stěžovatelky vztahujícím se ke zvýšení důchodu o příplatek dle oddílu šestého zákona o soudních rehabilitacích, tak Nejvyšší správní soud nemohl přisvědčit.

Nejvyšší správní soud pro úplnost uvádí, že podle § 25 odst. 7 zákona č. 119/1990 Sb., v platném znění, poškozený, který je poživatelem důchodu starobního (a dalších tam uvedených důchodů), má možnost volit namísto nároků vyplývajících z ustanovení předchozích odstavců příplatek k důchodu, který se stává součástí tohoto důchodu. Znamená to tedy, že v posuzované věci by byl příplatek (pokud by byl přiznán) součástí starobního důchodu manžela stěžovatelky.

Podle § 62 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb. (stejně tak podle § 105 odst. 1 zákona č. 100/1988 Sb., který byl účinný v době smrti manžela stěžovatelky) nárok na důchod nelze postoupit.

Podle § 63 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb. (stejně tak podle § 104 odst. 2 zákona č. 100/1988 Sb., účinného v době smrti manžela stěžovatelky), byla-li dávka přiznána před smrtí oprávněného, vyplátí se splatné částky, které nebyly vyplaceny do dne smrti oprávněného, členům jeho rodiny podle pořadí a za podmínek stanovených v odstavci 2.

Podle § 63 odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb. (stejně tak podle § 104 odst. 4 zákona č. 100/1988 Sb., účinného v době smrti manžela stěžovatelky) nároky přecházející na osoby uvedené v odstavcích 1 a 2 nejsou předmětem dědictví; předmětem dědictví se stávají, není-li těchto osob.

Jestliže tedy příplatek k důchodu podle § 25 odst. 7 zákona č. 119/1990 Sb. by se stal součástí starobního důchodu, je třeba při úvahách o jeho přechodu vycházet z právní úpravy přechodu nároků upravených v zákoně o sociálním zabezpečení č. 100/1988 Sb. a posléze v zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Pokud by tedy byl příplatek k důchodu podle § 25 odst. 7 zákona č. 119/1990 Sb. přiznán, náležel by stěžovateli jen v rozsahu uvedeném v § 63 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb. (případně podle § 104 odst. 2 zákona č. 100/1988 Sb.).

Tak tomu však v posuzované věci nebylo.

Pokud jde o navazující námitku stěžovatelky - odepření dědického nároku je v rozporu s čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod - Nejvyšší správní soud uvádí,

že ač kontrola ústavnosti není jeho primárním úkolem, přezkoumal v mezích své působnosti označenou námitku, avšak neshledal porušení označeného článku Listiny základních práva svobod. O odepření dědického nároku by se v souzené věci jednalo toliko tehdy, pokud by o předmětný příplatek bylo požádáno v souladu se zákonem, tedy osobou oprávněnou a řádně a včas a nárok by nebyl i přesto přiznán, což se však v souzené věci, jak již bylo výše uvedeno, nestalo. Ani v této námitce tak Nejvyšší správní soud stěžovatele nemohl přisvědčit.

Nejvyšší správní soud se zabýval i dalšími v kasační stížnosti obsaženými tvrzeními, resp. podnámitkami, avšak neshledal jejich relevanci k namítanému důvodu, tedy důvodu vymezeného v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.

Z uvedených důvodů proto Nejvyšší správní soud podle § 110 odst. 1 s. ř. s. kasační stížnost zamítl.

O nákladech řízení rozhodl tak, že žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti, neboť stěžovatelka nebyla v řízení úspěšná a žalované právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti ze zákona nenáleží (§ 60 odst. 1, 2 s. ř. s., ve spojení s § 120 s. ř. s.).

P o u ě n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 29. listopadu 2005

JUDr. Marie Turková
předsedkyně senátu